

بازشناسی ضوابط تشخیص مصداقی امام مهدی علیه السلام قبل و بعد از ظهور

علی جهانی فرد^۱
رضا شجاعی مهر^۲
حسین جهانی فرد^۳

تاریخ دریافت: ۹۹/۱۲/۱۵ تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۲/۲۸

چکیده

مسئله شناسایی و تشخیص مصداقی امام مهدی علیه السلام از مدعیان دروغین از زمان حضور معصوم تاکنون وجود داشته است. داشتن ضابطه‌ها و معیارهایی که در روایات معصومین علیهم السلام در باب تشخیص مصداقی امام مهدی علیه السلام وارد گردیده، می‌تواند ما را در میان مدعیان مهدویت، سریع‌تر به امام مهدی علیه السلام برساند. برای تشخیص امام مهدی علیه السلام قبل از ظهور معیارهایی مانند «ویژگی‌های ظاهری امام مهدی علیه السلام، نسب، علم خاص امام و مهم‌تر از همه معجزه»، ذکر شده و برای شناسایی مصداقی ایشان بعد از ظهور، معیارهایی هم چون «همراهی حضرت عیسی علیه السلام، به همراه داشتن موارث انبیاء و اوصیاء گذشته، پدیدار گشتن نشانه‌های حتمی ظهور و در نهایت جهان شمولی اسلام» ارائه شده است. تحلیل و مستندسازی این ضابطه‌ها، رسالت نوشتار حاضر است.

واژگان کلیدی: ضوابط تشخیص امام مهدی علیه السلام، علائم ظهور، نشانه‌های حتمی، موارث انبیاء علیهم السلام، معجزات امام مهدی علیه السلام.

۱. سطح چهار حوزه علمیه قم (نویسنده مسئول) (alimogahedii@gmail.com).

۲. دکتری شیعه‌شناسی دانشگاه ادیان و مذاهب (tarid315@gmail.com).

۳. سطح چهار حوزه علمیه قم (hjf.135@chmail.ir).

مقدمه

یکی از دغدغه‌های کارشناسان دینی، پاسخی مطلوب و کاربردی به این پرسش مخاطب است که از میان مدعیان فراوان مهدویت، چگونه می‌توان به شناسایی مصداق حقیقی امام مهدی علیه السلام دست یافت. اگر چه این مسئله از زمان حضور معصومین علیهم السلام نیز مطرح بوده چنانچه در روایات شیعی و تاریخ و سیره آن حضرات علیهم السلام انعکاس داده شده است. با این حال حضور فیزیکی امام و معرفی معیاری مانند نص امام قبل، سردرگمی مخاطب را بسیار کم می‌کرد. با غیبت امام معصوم و عدم فرض معیار نص امام قبلی، مسئله آسیب‌زاتر شده و مشکل شناخت مصداقی امام مهدی علیه السلام مضاعف گشته است. با توجه به ضرورت شناخت مصداقی امام مهدی علیه السلام از مدعیان دروغین، جهت جلوگیری از انحراف برخی از ساده‌اندیشان و عدم سوءاستفاده مدعیان دروغین از این مسئله، لازم می‌نماید دگرباره پژوهشی نوین و گسترده در این حوزه صورت بگیرد. برای رسیدن به معیارهایی کارگر و دقیق، ناگزیر باید به سراغ منابع دینی و روایات معصومین علیهم السلام رفته و با به دست آوردن نشانه‌ها و طرق خاصی که در آنها پیشگویی و به آن دستور داده شده، راه و چاره‌ای مناسب پیش روی مخاطب قرار داد.

پیشینه تحقیق: در راستای این موضوع نوشته‌هایی مهم و ارزنده، نگاشته شده است که از آن جمله می‌توان به مقاله نصرت‌الله آیتی اشاره کرد که در فصل‌نامه مشرق موعود شماره ۵۲ به چاپ رسیده است. ایشان به بررسی معیارهای شناخت امام مهدی علیه السلام در هنگامه ظهور پرداخته‌اند و یا می‌توان به کتاب *معیارهای شناخت امام مهدی علیه السلام* و تمایز او از مدعیان دروغین نوشته محمد شهبازیان اشاره کرد.

با وجود تلاش‌هایی ستودنی از سوی اساتید فن و ارج نهادن به زحمات ایشان، خلأهایی در این نگاشته‌ها دیده شد که این پژوهش درصدد رفع کاستی‌های موجود در آنها برآمده است. از جمله مواردی که در آثار پیشین به آن پرداخته نشده، ارائه معیارهایی برای شناخت امام مهدی علیه السلام از مدعیان یا به تعبیری دقیق‌تر معیارهای برای ابطال ادعای مدعیان دروغین قبل از ظهور است که علاوه بر این که این موضوع باعث انحراف برخی از ساده‌اندیشان شده است، موضوعی کاربردی در سطح جامعه می‌باشد. هم‌چنین از جمله کاستی‌های مقاله آقای آیتی، می‌توان به عدم پرداختن به موارث انبیاء و تعداد و ویژگی‌های آنها به عنوان یکی از معیارهای مهم در شناخت امام مهدی علیه السلام بعد از ظهور، اشاره نمود. علاوه بر آن معیاری هم‌چون همراهی

حضرت عیسیٰ علیه السلام در مقاله ایشان ذکر شده ولی نحوه دلالت آن به عنوان معیاری برای شناخت اشاره نشده است. یا یکی از مواردی که در مقاله به عنوان یکی از معیارها بیان شده است مانند گواهی حجرالاسود که نحوه دلالت آن مشخص نبوده و نویسنده تمام تلاش‌های خود را برای ملحق کردن آن به عنوان معیار به کار بسته است. برخی از موارد بیان شده در کتاب آقای شهبازیان نیز دیده می‌شود.

در این پژوهش، علاوه بر تلاش برای رفع کاستی‌ها با ارائه طرح شناساندن معیارها در دو مرحله قبل و بعد از ظهور، به برخی از معیارهای اشاره نشده در پژوهش‌های گذشته، به معیارهایی که وضوح و نحوه دلالت آنها روشن تر است، پرداخته می‌شود.

فرضیه تحقیق: این نگارش بر این فرضیه استوار است که ضابطه‌های تشخیص مصداقی امام مهدی علیه السلام قبل از ظهور، از طریق بررسی «چهره و خصوصیات ظاهری، نسب، علم خاص امام و معجزه» امکان پذیر بوده، و پس از ظهور نیز از طریق بررسی «همراهی حضرت عیسیٰ علیه السلام» به همراه داشتن موارث انبیاء و اوصیاء گذشته، پدیدار گشتن نشانه‌های حتمی ظهور و در نهایت جهان شمولی اسلام میسور و ممکن خواهد بود.

پرسش‌های تحقیق: برای راستی آزمایی فرضیه فوق، نگارش حاضر در پی پاسخ به پرسش‌های زیر است:

۱. تعیین مصداقی امام مهدی علیه السلام از طریق چه ضوابطی امکان پذیر است؟
۲. معیارهای شناخت مصداقی امام مهدی علیه السلام در عصر پیش از ظهور و پس از ظهور کدام است؟

ضوابط تشخیص امام مهدی علیه السلام

برای تشخیص و شناخت امام مهدی علیه السلام نیازمند ضوابط و معیارهای هستیم که با نظر داشت به معیارهای مندرج در روایات، می‌توان آنها را به دو دوره قبل و بعد از ظهور تقسیم نمود. دلیل تقسیم این دو دوره، وجه تمایزی است که از روایات مربوطه فهم می‌شود. طبق آنچه از روایات برداشت می‌شود، معیارهای بعد از ظهور، در حال حاضر فعلیت نداشته و تنها با ظهور امام مهدی علیه السلام محقق خواهند شد؛ اما معیارهای قبل از ظهور، هم‌اکنون فعلیت داشته و امام مهدی علیه السلام در حال حاضر از آنها برخوردار می‌باشد. لذا کاربست معیارهای بعد از ظهور برای تشخیص امام مهدی علیه السلام در دوره قبل از ظهور نادرست خواهد بود.

در ادامه به تشریح معیارهای قبل و بعد از ظهور به صورت جداگانه می‌پردازیم:

معیارهای شناخت امام مهدی علیه السلام قبل از ظهور

معیارهای قبل از ظهور، معیارهای عامی هستند که می‌توانند قبل و بعد از ظهور برای شناسایی امام مهدی علیه السلام مورد استفاده قرار بگیرند. دلیل معرفی این معیارها برای قبل از ظهور، برخورداری فعلی امام مهدی علیه السلام از آنها است.

معیارهای شناخت امام مهدی علیه السلام قبل از ظهور، دربردارنده ویژگی‌های ظاهری (ویژگی‌های جسمانی و اندامی، جوان بودن و قدرت خارق‌العاده)، نسب امام مهدی علیه السلام، برخورداری از علم اختصاصی امام و درانتها به بهره‌مندی از معجزه می‌باشد. با بیانی دقیق از هر کدام از این معیارها، می‌توان امکان تشخیص امام مهدی علیه السلام حقیقی را از مدعیان سهولت بخشید.

۱. ویژگی‌های ظاهری

یکی از معیارهای تشخیص مصداقی امام مهدی علیه السلام، پیش از ظهور، شناخت دقیق چهره و توصیف سیمای ایشان مبتنی بر روایات می‌باشد. ویژگی‌های ظاهری از آن جهت ضابطه‌ای برای قبل از ظهور محسوب می‌شود که طبق روایات، در حال حاضر امام مهدی علیه السلام از این مؤلفه برخوردار است و چنین نیست که بعد از ظهور، ایشان از این مؤلفه بهره‌مند شود. لذا این معیار، ضابطه‌ای برای ابطال ادعای مدعیان قبل از ظهور می‌باشد. پس شخصی می‌تواند مدعی حقیقی مهدویت باشد که به لحاظ شکل ظاهری منطبق بر خصوصیات و ویژگی‌های مندرج در روایات معصومین علیهم السلام باشد. طبیعتاً شخصی که فاقد این ویژگی‌ها باشد بدلیل عدم تطبیق با روایات نمی‌تواند امام مهدی علیه السلام باشد.

برای تحلیل دقیق این مطلب، ویژگی‌های ظاهری امام مهدی علیه السلام را در سه بُعد به تشریح آن می‌پردازیم:

الف) ویژگی‌های جسمانی و اندامی

در روایات متعددی به بیان ویژگی‌های جسمانی امام مهدی علیه السلام اشاره شده است. از جمله آنها روایاتی هستند که به توصیف موهای سر و محاسن امام مهدی علیه السلام پرداخته است؛ بنابراین روایات، ایشان دارای موهایی تابدار و پیچیده (ابن ابی زینب، ۱۳۹۷ق: ۳۰۴)، با رنگی سیاه و زیبا که بلندی آنها تا شان‌های شان آمده است. جابر جعفی گوید:

از امام باقر علیه السلام شنیدم که می فرمود: عمر بن خطاب از امیرالمؤمنین علیه السلام پرسید: مرا آگاه کن از این که نام مهدی چیست؟ فرمود: اما نام او را پس حبیب من رسول خدا صلی الله علیه و آله به من سفارش کرده که برای کسی بازگو نکنم تا آن گاه که خدا او را برانگیزد. گفت: پس از وصف او مرا آگاه فرما، حضرت امیر علیه السلام فرمود: او جوانی است متوسط اندام، خوش رو، و خوش مو، که موهایش بر دو شانه او ریخته و نور رویش سیاهی موی ریش و سرش را فرا گرفته پدرم به فدای فرزند بهترین کنیزان (مفید، ۱۴۱۳ق: ج ۲، ۳۸۲).

«سرخ و سفید بودن رنگ پوستش، ستبر و درشت بودن ران ها و قرار داشتن دو خال در پشت که یکی از آنها به رنگ پوستش و دیگری به شکل خال پیامبر صلی الله علیه و آله است» (ابن بابویه، ۱۳۹۵ق: ج ۲، ۶۵۳)، «چشمان سیاه فرو رفته» (ابن ابی زینب، ۱۳۹۷ق: ۳۰۴)، «چهارشانه بودن» (صفار: ۱۴۰۴ق: ج ۱، ۱۸۸)، «رنگ بدن او رنگ نژاد عرب و اندامش مانند اندام بنی اسرائیل است (یعنی: در صلابت و سلامت و بنیه مانند مردان بنی اسرائیل است)، در گونه راست وی خالی است که چون ستاره تابناکی بدرخشد» (مجلسی، ۱۴۰۳ق: ج ۵۱، ۸۰)، ابروان پر پشت و بهم پیوسته (ابن طاووس، ۱۴۰۶ق: ۲۰۰)، «چشمانی سیاه و درشت» (ابن بابویه، ۱۳۹۵ق: ج ۲، ۶۵۳)، «پیشانی بلند و بینی باریک که وسط آن اندکی برآمده گی دارد، شکمش با ضخامت و قرار داشتن خال در ران راستش و دندان های جلوی او از همدیگر باز است» (ابن ابی زینب، ۱۳۹۷ق: ۲۱۴) دیگر ویژگی های ظاهری و جسمی ایشان در روایات است که مجموع آنها تصویری کامل تر از ظاهر و شمایل امام مهدی علیه السلام برای مخاطبان ترسیم خواهد کرد.

اگرچه ویژگی های ظاهری و جسمانی امام مهدی علیه السلام قابلیت جعل داشته و فضای سوءاستفاده و شیادی در آن وجود دارد، ولی با شناخت دقیق آنها، فضای جعل و سوءاستفاده را بسیار محدود می کند و اگر کسی ادعای مهدویت داشته باشد، این ویژگی ها کمک بسیاری در ابطال ادعای او خواهد کرد. به ویژه اگر این ویژگی ها به صورت مجموعی و نه جدا از هم، ملاحظه شود. با این ضابطه می توان در برابر مدعیان، احتجاج کرد و از آنها وجود این ویژگی ها را طلب نمود. حتی اگر یکی از آنها را نداشت مثلاً شخصی، اندامی لاغر داشت یا از وجود خال سیاه در سمت راست صورت و دو خال در پیشتش بی بهره بود و... ادعای کذب آنها روشن خواهد شد. بنابراین نکته مهم در ویژگی های ظاهری و حتی باقی معیارهای تشخیص، مجموعی نگریستن و لحاظ همه موارد باهم است که به سهولت کار در تشخیص مدعیان مهدویت از امام مهدی علیه السلام خواهد انجامید.

ب) جوان بودن

جوان بودن امام مهدی علیه السلام نیز از جمله نشانه‌های ظاهری ایشان است که می‌توان به وسیله آن به شناخت بهتری نسبت به ایشان دست یافت. آنچه در روایت گزارش شده است تصویر شخصی را ترسیم می‌کند که اگرچه عمر طولانی داشته، ولی بسان جوان چهل ساله و کمتر از آن رخ می‌نماید و هیچ‌گاه پیر نخواهد شد. این مسئله، خود معیاری مهم برای شناخت امام مهدی علیه السلام خواهد بود و با استفاده از این ویژگی می‌توان بسیاری از مدعیانی را که از این ویژگی برخوردار نیستند، تشخیص داده و کنار زد. بنابراین افرادی که در سیما و ظاهر، پیر یا کم سن و سال هستند نمی‌توانند امام مهدی علیه السلام باشند. از ابو صلت هزروی نقل است که گفت به امام رضا علیه السلام گفتم:

نشانه‌های قائم شما، هنگام خروج، چیست؟ فرمود: «نشانه‌اش آن است که کهن سال است؛ اما جوان می‌نماید، تا آن جا که بیننده او را چهل ساله یا کمتر از آن می‌پندارد و از نشانه‌های او آن است که با گذر روزها و شب‌ها پیر نمی‌شود، تا آن‌که اجلش برسد» (ابن بابویه، بابویه، ۱۳۹۵ق: ج ۲، ۶۵۲).

ج) قدرت جسمانی خارق‌العاده

یکی دیگر از ویژگی‌های ظاهری امام مهدی علیه السلام که در روایات متعددی به آن اشاره شده است برخورداری از قدرت جسمانی خارق‌العاده است که این قدرت، ظرفیت بسیار بالاتری از انسان‌های قدرتمند معمولی را نشان می‌دهد. بنابر مستفاد از روایات، به نظر می‌رسد قدرت خارق‌العاده امام مهدی علیه السلام غیرطبیعی و از منبع الهی سرچشمه می‌گیرد. این ویژگی ضابطه مهمی برای تشخیص امام مهدی علیه السلام از مدعیان خواهد بود. بنابراین اگر شخصی، مدعی مهدویت بود، باید بتواند این منبع الهی را اظهار نماید و دیگر مخاطبان را به شگفتی وادار کند و اگر کسی بر چنین امری قادر نباشد نمی‌تواند مصداق واقعی امام مهدی علیه السلام باشد. بر پایه روایات، قدرت چنین شخصی باید به اندازه‌ای باشد که بتواند درخت بسیار بزرگی را، نه درختی کوچک و معمولی را از جای گنده و سویی دیگر افکند، یا بتواند با فریاد خویش، صخره و سنگ‌های بزرگ کوه را خرد سازد. این عمل باید توسط خود شخص او انجام گیرد و انجام چنین عملی به وسیله دستگاه یا ابزاری دیگر مورد پذیرش نمی‌باشد. از ریان بن صلت نقل است که به امام رضا علیه السلام گفتم:

شما صاحب این امر (قیام) هستی؟ فرمود: «من صاحب این امر (امامت) هستم؛ اما آن

کسی نیستم که زمین را از عدالت پرکنم، همان‌گونه که از ظلم پر شده است، و چگونه با این ضعف جسمی‌ام، آن باشم؟ و قائم، همان کسی است که در سن پیران، اما در چهره جوانان، خروج می‌کند و پیکرش چنان نیرومند است که اگر دست به بزرگ‌ترین درخت روی زمین ببرد، آن را از ریشه بیرون می‌آورد و اگر میان کوه‌ها فریاد برآورد، صخره‌ها خرد می‌شوند» (ابن بابویه، ۱۳۹۵ق: ج ۲، ۳۷۶)

اگرچه ویژگی‌های ظاهری امام مهدی علیه السلام گامی مؤثر در شناخت و تشخیص امام مهدی علیه السلام از مدعیان دروغین خواهد بود و بسیاری از مدعیان دروغین مهدویت را می‌توان با استفاده از این طریق شناخت و کنار زد؛ اما بدیهی است که برخی از ویژگی‌های ظاهری امام مهدی علیه السلام (داشتن خال بر چهره، شکل بینی، داشتن موی پر پشت و...) ظرفیت جعل توسط شیادان و سوءاستفاده مدعیان را خواهد داشت. با بررسی اجمالی و نگاهی گذرا به تاریخ، موارد متعددی از سوءاستفاده از این طریق را می‌توان مشاهده نمود. علاوه بر این که جعل در ویژگی‌ها در این دوران آسان‌تر شده است؛ چرا که با وجود پیشرفت علمی و فنی در علم پزشکی به ویژه در برخی از رشته‌های خود مانند جراحی پلاستیک، امکان مشابه‌سازی ظاهری امام مهدی علیه السلام وجود خواهد داشت. با این حال معیار قرار دادن مجموع توانایی‌های جسمانی و خصوصیات ظاهری امام مهدی علیه السلام، کمک غیرقابل انکاری در رسواسازی بسیاری از مدعیان دروغین خواهد نمود.

۲. نَسَب

یکی دیگر از معیارهای شناخت و تشخیص امام مهدی علیه السلام قبل از ظهور، شناخت نَسَب آن حضرت است. این مؤلفه نیز مانند خصوصیات ظاهری، از اقتضائات ظهور نیست تا با ظهور امام مهدی علیه السلام، برای او پدیدار گردد؛ بلکه اقتضای وجود هر انسانی ایجاب می‌کند که از نام و نسب برخوردار باشد. لذا این معیار می‌تواند ملاکی برای شناخت مصداقی امام مهدی علیه السلام قبل از ظهور قرار بگیرد.

در روایات بسیاری به نَسَب ایشان اشاره شده است. به طور اتفاق، همه معصومین علیهم السلام یکی از راه‌هایی که برای شناساندن امام مهدی علیه السلام انتخاب نموده‌اند، معرفی نام و نسب و کنیه آن حضرت است. در این روایات به همانندی نام، کنیه و نام پدر امام مهدی علیه السلام با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم پرداخته شده است.

روزها و شب‌ها منقضی نمی‌شود تا آن‌که برانگیزاند حق تعالی مردی را از اهل بیت من که

نام او نام من، و کنیه او کنیه من باشد و نام پدر او نام پدر من باشد، آن مرد زمین را از قسط و عدل پُر کند هم چنان که پر شده است از ظلم و جور (مفید، ۱۴۱۳ق: ۲۹۷).

در برخی احادیث، امام مهدی علیه السلام از نسل پیامبر صلی الله علیه و آله و دوازدهمین از آنها معرفی شده است؛ چنان چه معرفی نام پدران ایشان یکی پس از دیگری، لسان صریح تعدادی از روایات است (طوسی، ۱۴۱۱ق: ۲۷۳). حتی از امام حسین علیه السلام - با وجود قلت روایات نقل شده از ایشان - روایتی در معرفی امام مهدی علیه السلام از نام و نسب او و این که نهمین از فرزندان او است، نقل شده است. مردی از همدان گوید:

از حسین بن علی علیه السلام شنیدم می فرمود: قائم این امت نهمین فرزند من است و او صاحب غیبت است و او است که زنده است و میراثش تقسیم می شود (ابن بابویه، ۱۳۹۵ق: ج ۱، ۳۱۷).

بنابراین برخورداری از نام و نسب مذکور، از جمله ضابطه های شناخت امام مهدی علیه السلام خواهد بود. طبیعتاً کسی که دارای چنین نام و نسبی نیست، امام مهدی علیه السلام نخواهد بود. البته به وضوح پیداست که برخورداری از این معیار به تنهایی نمی تواند کمک وافر به ما بکند؛ چرا که مانند ویژگی های ظاهری می تواند دستخوش جعل قرار بگیرد بلکه با توجه به هژمونی و سلطه دشمنان مهدویت در عرصه فضای مجازی، جعل و کلاهبرداری از این ضابطه بسیار راحت تر از ضابطه ویژگی های ظاهری خواهد بود و می تواند تغییر یا نسب سازی جعلی توسط آنها صورت بگیرد. شاهد بر این مطلب، پیشینه تاریخی است که اجرای چنین روشی را از طرف یهودیان و برخی خلفای عباسی ثابت می کند. باید گفت که سوءاستفاده از نسب سازی برای خود و فرزندان می تواند از دشمن با برنامه ریزی چندین ساله صورت بگیرد.

لذا معیار نسب امام اگرچه یکی از معیارهای تشخیص امام مهدی علیه السلام می باشد، ولی مانند ویژگی های ظاهری ایشان قابلیت جعل و سوءاستفاده مدعیان را خواهد داد. در نتیجه این ضابطه با پهلویی در کنار سایر ضوابط و معیارهای تشخیص، نه به عنوان معیاری مستقل و خودبنیان، ما را در مصداق شناسی امام مهدی علیه السلام رهنمون می سازد.

۳. علم خاص امام

از جمله معیارهای تشخیص امام مهدی علیه السلام قبل از ظهور، داشتن علم خاص امام است. سخن از علم امام، مجال وسیعی را می طلبد اما بخشی از این خصوصیت را می توان در پرتو

آگاهی امام به عالم غیب و هم‌چنین تسلط امام به تمام زبان‌های انسان‌ها و دیگر مخلوقات، تبیین نمود.

بهرمندی از علم غیب در بین انسان‌ها، تنها اختصاص به امام معصوم دارد. این معیار، ضابطه‌ای است که امامان علیهم‌السلام برای شناخت امام حق، از غیر خود معرفی می‌کردند و منحصر در معصومین علیهم‌السلام می‌باشد. این معیار از آن جهت می‌تواند معیاری برای قبل از ظهور قرار بگیرد که مؤلفه و ویژگی همه امامان است و امام مهدی علیه‌السلام نیز در حال حاضر از آن برخوردار است. البته این ضابطه از لوازمات ظهور نیست تا با ظهور امام مهدی علیه‌السلام در ایشان پدیدار گردد بلکه پیش از ظهور و بدون نظر داشت مسئله ظهور نیز آگاهی از غیب، در وجود امام مهدی علیه‌السلام قرار دارد. پس برای تشخیص مصداقی امام مهدی علیه‌السلام قبل از ظهور می‌توان به علم غیب متمسک شد و از شخص مدعی سؤالات غیبی پرسید که پاسخ آنها تنها در قلمرو علم امام می‌باشد. در صورت عدم توانایی در پاسخگویی به این پرسش‌ها شخص مدعی از حیطة امامت خارج خواهد شد. مفضل بن عمر گوید:

از آن حضرت شنیدم که می‌فرمود: صاحب‌الامر علیه‌السلام دو غیبت دارد در یکی به خاندان خود مراجعه دارد و در دیگری گویند: نابود شد، در کدام وادی رفت. من گفتم: در این وقت ما چه کنیم؟ فرمود: اگر مدعی امامت پیدا شد از او چیزهائی را بپرسید که مانند امام عصر باید جواب دهد (کلینی، ۱۳۶۹ ش: ج ۱، ۳۴۰).

آگاهی از غیب، معیاری مهم برای شناخت امام است که همه ائمه علیهم‌السلام از جمله امام مهدی علیه‌السلام از آن برخوردار می‌باشند. نمونه‌های زیادی در دوران زندگی امام مهدی علیه‌السلام یافت می‌شود که از غیب خبر داده‌اند. از جمله این علوم غیبی، خبر دادن زمان دقیق وفات علی بن زیاد صیمری به اوست که به حقیقت پیوست. عیسی بن نصر گوید:

علی بن زیاد صیمری به حضرت نامه نوشت و تقاضای کفنی کرد، حضرت به او نوشت تو در سال ۸۰ به آن احتیاج پیدا می‌کنی، سپس او در سال ۸۰ مُرد و حضرت چند روز پیش از وفاتش برای او کفنی فرستاد (کلینی، ۱۴۰۷ ق: ج ۱، ۵۲۴).

۱۰۷ خبر از پسر دار شدن و آگاهی دادن از تعداد آنها و وعده به آزادی زندانی مدنظر محمد بن صالح، همگی نشان از داشتن علم غیب امام مهدی علیه‌السلام می‌دهد که در حق محمد بن صالح به وقوع پیوست.

محمد بن صالح گوید با دایه بندگان عبدالعزیز افتاد من به آن حضرت نوشتم که در باره

او دعا کند، و از او اجازه خواستم که کنیزی را برای فرزند انتخاب کنم جواب رسید آن کنیز را برای فرزند انتخاب کن و خدا هرچه خواهد می‌کند و زندانی آزاد می‌شود گوید آن کنیز را هم بستر خود کردم زائید و مُرد و همان روز که توقیع رسید زندانی هم آزاد شد گوید ابو جعفر برای من باز گفت که خدا به من فرزندی داد و من به او نوشتم و اجازه خواستم که روز هفتم یا هشتم او را ختنه کنم جوابی به من نداد و روز هشتم آن نوزاد مُرد و من از مرگش به او خبر دادم به من جواب رسید که دیگری و دیگری به جای او می‌آید و نامش را احمد بگذار و بعد از احمد جعفر و چنان چه فرموده بود شد... (ابن بابویه، ۱۳۹۵: ج ۲، ۴۸۹).

البته امکان اخبار از مرگ دیگران یا تعیین جنسیت فرزندان با برخی از علوم غریبه نیز قابل دست‌یابی است اما این شاخص نیز در کنار دیگر معیارهای گذشته، مدعی مهدی‌بودگی را به چالش می‌کشد؛ گرچه، خود نیز به تنهایی بسیاری از مهدی‌نمایان دروغین را از میدان به در می‌کند.

از جمله موارد علم امام، تسلط و قدرت ائمه معصومین علیهم‌السلام بر تکلم و سخن گفتن به همه زبان‌ها و لغات و حتی آگاهی از زبان پرندگان و چهارپایان و تمام موجودات است. این ویژگی، معیاری مهم برای شناخت همه معصومین علیهم‌السلام از جمله امام مهدی علیه‌السلام شمرده می‌شود. در روایات متعددی به این خصوصیت امام برای تمایز از غیر امام اشاره شده است.

... ثُمَّ قَالَ عليه السلام لِي يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّ الْإِمَامَ لَا يَخْفَى عَلَيْهِ كَلَامُ أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ وَلَا طَيْرٍ وَلَا بَهِيمَةٍ وَلَا شَيْءٍ فِيهِ الرُّوحُ فَسَنْ لَمْ يَكُنْ هَذِهِ الْخِصَالَ فِيهِ فَلَيْسَ هُوَ يَا مَاهِم (کلینی، ۱۴۰۷: ج ۱، ۲۸۵؛ مسعودی، ۱۴۲۶: ۱۹۹)؛

... سپس امام صادق علیه‌السلام فرمود: ای ابامحمد! به راستی سخن هیچ کس بر امام نماند نیست و نه گفتار پرنده و جانداران و نه هیچ زنده‌ای که روح دارد، هر که این خصال را ندارد امام نیست.

امام مهدی علیه‌السلام نیز مانند سایر معصومین علیهم‌السلام توانایی تکلم به تمامی زبان‌ها را دارد. نمونه‌ای از تکلم ایشان به دیگر زبان‌ها، در روایت غانم بن سعید هندی که از اهالی هند بود، انعکاس داده شده است. امام مهدی علیه‌السلام به زبان هندی با غانم بن سعید، گفتگو کرده‌اند.

... دیدم آقایم نشسته است. چون نظر مبارکش به من افتاد به زبان هندی با من سخن گفت و به من سلام نمود. حضرت مرا به اسم صدا کرد و از احوال چهل نفر رفقایم که در مجلس پادشاه هند بودیم جویا شد، و یک یک را نام برد. آن‌گاه فرمود: قصد داری امسال

با اهل قم به حج بروی، ولی امسال به حج مرو و به خراسان برگرد و سال آینده حج کن. بعد کیسه پولی به من داد و فرمود: این را صرف مخارج راه خود کن، و در بغداد به خانه کسی مرو و آنچه دیدی به کسی مگو! محمد راوی خبر گفت: آن سال نتوانستم به مکه برسم و از منزل عقبه (واقع در سرزمین حجاز) برگشتیم و غانم بن سعید هم به جانب خراسان رفت و سال بعد به قصد حج مراجعت نمود، در آن سفر به الطاف حضرت ولی عصر علیه السلام نائل گشت. او دیگر به قم نیامد و بعد از حج به خراسان رفت و سپس وفات کرد (ابن بابویه، ۱۳۹۵ق: ج ۲، ۴۳۷؛ قطب‌الدین راوندی، ۱۴۰۹ق: ج ۳، ۱۰۹۵).

پُر واضح است که تسلط بر چند از زبان زنده دنیا، برای اثبات ادعای امامت کافی نیست و امروزه با روش‌های نوین آموزش امکان فراگیری چندین زبان برای انسان فراهم است؛ لکن تسلط بدون نقص و کاستی بر تمام زبان‌های دنیا، آن‌هم نه فقط زبان انسان‌ها بلکه زبان موجودات دیگر مانند سنگ و گیاه و... موهبتی الهی است که خداوند متعال، تنها به امام معصوم عطا فرموده است.

بنابراین بهره‌مندی و احاطه بر چنین علمی، از معیارهای اصلی شناخت امام مهدی علیه السلام پیش و پس از ظهور خواهد بود. امام مهدی علیه السلام باید بتواند از غیب خبر بدهد و به تمام زبان‌های دنیا اشراف داشته، بفهمد و سخن بگوید. این ضابطه، علاوه بر محدودسازی دایره تحرکات مدعیان دروغین، معیاری روشن بر شناخت مصداق حقیقی امام مهدی علیه السلام خواهد شد.

۴. معجزه

یکی از معیارهای مهم که ما را در جهت شناخت مصداقی امام مهدی علیه السلام قبل از ظهور یاری می‌رساند، معجزه است. معجزه از ماده «عجز» گرفته شده است. منظور از عجز یعنی ناتوانی (ابن فارس، ۱۴۰۴ق: ج ۴، ۲۳۲) و معجزه یعنی عمل و فعلی که دیگران در مقابل آن ناتوانند و کسی دیگر توانایی انجام را نداشته باشد (طریحی، ۱۳۷۵ش، ج ۴، ۲۴-۲۵). در روایات، معجزه، راهی مناسب برای راستی‌آزمایی دعوت امام حقیقی از مدعیان دروغین معرفی شده است. در روایتی امام صادق علیه السلام چنین می‌فرمایند:

از ابوبصیر است که گفت عرض کردم به حضرت صادق علیه السلام به چه جهت و علتی خداوند به انبیاء و رسل و شما ائمه معجزه عطا نموده؟! فرمود: برای آن که دلیل بر صدق و راستی گفتار ایشان باشد، و معجزه علامت و نشانه‌ای است که خداوند عطا نمی‌فرماید مگر به انبیاء و رسل و حجج خود، تا شناخته گردد و تمیز داده شود درستی گفتار راستگو و دروغ دروغگو (ابن بابویه، ۱۳۸۵ش: ج ۱، ۱۲۲؛ حرّ عاملی، ۱۳۷۶ش: ج ۱، ۳۸۶).

معجزه بدان دلیل ضابطه‌ای برای قبل از ظهور می‌باشد که ویژگی هر امامی است و امام مهدی علیه السلام نیز در حال حاضر از آن برخوردار است و از اموری نیست که نیازمند ظهور ایشان باشد تا بعد از ظهور در حقّ شان تحقق یابد. بنابراین مطلب برای تشخیص مصداقی امام مهدی علیه السلام قبل از ظهور، می‌توان به این معیار استناد کرد و برای روشن شدن کذب ادعای مدعیان قبل از ظهور، معجزه از آنها طلب نمود.

معجزه، یکی از دو راهی است که قاطبه متکلمین شیعه برای تشخیص و تعیین امام معرفی می‌کنند (مظفر، ج ۴، ۲۴۱). معجزه، یکی از معیارهای مهم بلکه یکی از راه‌هایی است که به تنهایی و بدون پهلوگیری با معیارهای دیگر، می‌تواند به تشخیص مصداقی امام مهدی علیه السلام دست یافت. طبق روایت، امام مهدی علیه السلام تمام معجزاتی را که انبیاء و اوصیاء در امر رسالت‌شان برای حقانیت خود، استفاده می‌کرده‌اند، دارا می‌باشد. نقل از عبدالله ابی‌یعفور است که امام جعفر صادق علیه السلام فرمودند:

هیچ معجزه‌ای از معجزات انبیاء و اوصیاء نیست مگر این‌که خداوند تبارک و تعالی مثل آن را به دست قائم ما ظاهر خواهد کرد. چنین کاری برای اتمام حجت بردشمنان است (حرعاملی، ۱۴۲۵ق: ج ۵، ۳۲۸).

با مطالعه در تاریخ و سیره امام مهدی علیه السلام می‌توان ادعا کرد که آن حضرت از دوران کودکی خود، اظهار معجزه داشته است و همان‌گونه که حضرت عیسی علیه السلام در بدو تولدش با تکلم و سخن گفتن، دیگران را به تعجب و حیرت واداشته بود، امام مهدی علیه السلام نیز با معجزه تکلم، بلافاصله بعد از تولد، دیگران را متوجه حقانیت خود کردند. از نمونه‌های سخن گفتن امام مهدی علیه السلام در نوزادی و بلافاصله بعد از تولد، گزارشی است که از حکیمه خاتون، عمّه بزرگوارشان نقل شده است.

وقتی که امام زمان علیه السلام از مادر متولد شد، روی دو زانو افتاد و انگشت سبّابه‌اش را به سوی آسمان بلند کرد و عطسه‌ای نمود و آن‌گاه فرمود: «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ، عبداً داخراً لله غير مستنكف ولا مستكبر». سپس فرمود: ستمگران، گمان می‌کنند که حجّت خدا از بین خواهد رفت. و اگر اجازه داشتیم که سخن بگوئیم، شك و تردید از میان می‌رفت (خصیبه، ۱۴۱۹ق: ۳۵۵؛ مجلسی، ۱۴۰۳ق: ج ۵۱، ۲۷).

نمونه‌ای دیگر که امام مهدی علیه السلام در دوران نوزادی و یک روز پس از تولد، اقدام به تکلم و سخن گفتن نموده است، گفت‌وگوی ایشان با نسیم، خدمت‌کار امام حسن عسکری علیه السلام است.

ابراهیم بن محمد بن عبدالله گوید نسیم خادمه ابی محمد (امام یازدهم) گفت که صاحب الزمان يك شب پس از ولادتش هنگامی که نزد او وارد شدم عطسه زدم به من فرمود رحمك الله گفت من از این دعا خرسند شدم به من فرمود نمی خواهی تو را راجع به عطسه مژده دهم گفتم چرا ای مولای من فرمود عطسه امان از مرگ است تا سه روز (ابن بابویه، ۱۳۹۵ق: ج ۲، ۴۳۰).

امام مهدی علیه السلام، توانایی انجام هر نوع معجزه‌ای را که دلالت بر حقانیت او کند، باذن الله دارد. مواردی هم چون سبز کردن چوب خشک و اشاره کردن به پرنده و نشستن بر روی شانه‌اش (ابن طاووس، ۱۴۱۶ق: ۲۹۴)، نرم کردن سنگ سخت و سخن گفتن پرنده به امر حضرت (طبسی نجفی، ۱۳۸۵ق: ج ۱، ۱۵۸) از جمله معجزات امام مهدی علیه السلام است که در روایات به آن اشاره شده است. هم‌چنین در روایات اشاره به قدرت و دم مسیحایی امام مهدی علیه السلام شده که قادر بر انجام این موارد می‌باشد: زنده کردن مُردگان و جان دادن به گِل و تبدیل کردن آن به پرنده و هم‌چنین شفا دادن بیمارانی که دیگران از درمان‌شان عاجزند.

... امام مهدی علیه السلام پرچم‌ها را به اهتزاز درمی‌آورد و معجزات خود را آشکار می‌کند و به اذن خداوند چیزهایی را از نیستی به وجود می‌آورد. بیماران دچار پستی و خوره را شفا می‌دهد و مردگان را زنده، و زندگان را می‌میراند (طبسی نجفی، ۱۳۸۵ق: ج ۱، ۱۶۹).

بنابر مطلب فوق امام مهدی علیه السلام باید دارای معجزه باشد و مخاطب برای شناخت او، می‌تواند از او معجزه، طلب کند. در چنین شرایطی اگر شخص از آوردن معجزه سرباز زند، دلالت بر کذب ادعایش خواهد بود. در صورتی که ارائه معجزه، به تنهایی دلالت بر حق بودن ادعای مهدویت او خواهد کرد و نیازی به معیاری دیگر برای اثبات مهدی بودنش نخواهد داشت.

معیارهای شناخت امام مهدی علیه السلام بعد از ظهور

شرایط و اقتضائات پسینی ظهور، ضوابطی را طلب می‌کند که هر یک از آنها معیاری در سنجش تشخیص امام مهدی علیه السلام در دوره بعد از ظهور خواهد بود. لوازم اقتضائات پس‌ظهوری، در حقیقت، فراهم شدن امکاناتی است که برای امام مهدی علیه السلام محقق خواهد شد تا به واسطه آنها خود را به تمام جهانیان معرفی کرده و دلایلی روشن بر حقانیت خویش ارائه نماید. بنابراین کاربر است معیارهای شناخت امام مهدی علیه السلام بعد از ظهور، همان دوره است

و نمی توان از آنها برای قبل از ظهور استفاده نمود. در ادامه به تشریح معیارهای تشخیص مصداقی امام مهدی علیه السلام بعد از ظهور پرداخته خواهد شد.

۱. همراهی حضرت عیسی علیه السلام

از جمله ضوابط و معیارهای تشخیص امام مهدی علیه السلام از مدعیان، مصاحبت امام مهدی علیه السلام توسط حضرت عیسی علیه السلام بعد از ظهور است. آنچه از روایات استفاده می شود، این است که پس از ظهور امام مهدی علیه السلام، حضرت عیسی علیه السلام از آسمان فرود می آید و در نماز به ایشان اقتدا می کند. از پاره ای روایات چنان برمی آید که امام مهدی علیه السلام، هدایت گروهی از مردم جهان (که ظاهراً شامل کشورهای غربی می شود) و حکومت بر آنها را به عیسی علیه السلام می سپارد تا نایب حکومتش در آن مناطق باشد. نزول حضرت عیسی علیه السلام و نماز گزاردن وی پشت سر امام مهدی علیه السلام در میان شیعه و سنی، اجماعی است (ری شهری، ۱۳۹۳ ش: ج ۹، ۱۰).

به نقل از عبدالله بن عباس که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود:

... و سوگند به کسی که مرا به حق، پیامبر نمود، اگر جز يك روز از دنیا نمانده باشد، خداوند، آن روز را چندان طولانی می کند تا فرزندم مهدی علیه السلام در آن خروج کند، و روح الله، عیسی بن مریم علیه السلام، فرود می آید و پشت سر او نماز می خواند و زمین از نور او روشن می شود و حاکمیتش به شرق و غرب می رسد (ابن بابویه، ۱۳۹۵ ق: ج ۱، ۲۸۰).

همراهی حضرت عیسی علیه السلام، به این دلیل یکی از ضابطه های شناخت امام مهدی علیه السلام بعد از ظهور عنوان شده است که پس از ظهور امام مهدی علیه السلام، حضرت عیسی علیه السلام نیز به دنیا رجعت کرده و به عنوان یکی از یاوران امام در جبهه حق قرار می گیرد و به عنوان یک از عوامل حجیت امام مهدی علیه السلام بعد از ظهور خواهد بود. لذا از این ویژگی، به عنوان معیار پس از ظهور یاد می شود. بنابراین مدعی مهدویت باید حضرت عیسی علیه السلام همراه داشته باشد.

حضرت عیسی علیه السلام دارای معجزات فراوانی است که در «اثبات» امر رسالت و معرفی خود به عنوان پیامبر الهی از آنها بهره می برده است و بعد از نزول به زمین نیز آن معجزات را در جهت «هدایت مردم و بسترسازی برای پیوستن به امام مهدی علیه السلام» به کار خواهد گرفت. معجزات انبیای الهی در آغاز کار، کارکردی اثبات گرایانه برای اثبات صدق دعوت خویش دارند ولی پس از عبور از این مرحله و تحقق دعوت حق، در ادامه وظایف رسالت و برای به انجام رساندن رسالت خود، در راستای هدایت مردم و... به کار خواهند رفت. با این توجه، حضرت عیسی علیه السلام

به نص صریح روایت نبوی «لانی بعدی...» برای آوردن شریعت جدید دست به معجزه نمی‌زنند بلکه جهت همکاری با امام زمان علیه السلام و هدایت مردم به ایشان از معجزات خویش بهره می‌گیرند. در قرآن، به معجزات حضرت عیسی علیه السلام اشاره شده است که بر مدعی مهدویت لازم است که فردی به عنوان عیسی همراه خود داشته باشد که از این معجزات برخوردار باشد. خلق موجودات به اذن الهی، شفا دادن مریضی که مَرَض او مادرزادی است و یا دیگران قادر بر درمان آن نیستند، زنده کردن مردگان و علم غیب از معجزات حضرت عیسی علیه السلام هستند که قرآن از آنها نام می‌برد.

و [او را به عنوان] پیامبری به سوی بنی اسرائیل [می‌فرستد، که او به آنان می‌گوید: «در حقیقت، من از جانب پروردگارتان برای تان معجزه‌ای آورده‌ام: من از گل برای شما [چیزی] به شکل پرنده می‌سازم، آن‌گاه در آن می‌دمم، پس به اذن خدا پرنده‌ای می‌شود؛ و به اذن خدا نابینایان مادرزاد و پیس را بهبود می‌بخشم؛ و مردگان را زنده می‌گردانم؛ و شما را از آنچه می‌خورید و در خانه‌های تان ذخیره می‌کنید، خبر می‌دهم؛ مسلماً در این [معجزات]، برای شما - اگر مؤمن باشید - عبرت است» (آل عمران: ۴۹).

در روایتی به نوع مردگانی که توسط حضرت عیسی علیه السلام زنده می‌کرد، اشاره گردیده است و بیان شده که برخی از مردگانی که حضرت عیسی علیه السلام آنها را زنده می‌کرد، کسانی بودند که سالیان زیادی از مُردن آنها گذشته و چیزی جز خاک از آنها باقی نمانده بود. بنابراین کسی که ادعای زنده کردن مُردگان دارد باید مردگانی را زنده نماید که زمانی زیادی از مُردن او گذشته و همه، قطع و اعتراف به مُردن او داشته باشند.

یاران عیسی علیه السلام از او خواستند، مرده‌ای را برایشان زنده کند، پس به کنار قبر سام پسر نوح رفتند، عیسی علیه السلام فرمود: به اذن الهی برخیز، پس قبر او شکافته شد، آن‌گاه دوباره عیسی علیه السلام کلام خود را تکرار کرد، ناگهان سام بن نوح از قبر خارج شد، عیسی علیه السلام گفت: ای سام، کدامیک از این دو حالت را بیشتر دوست می‌داری، زندگی یا بازگشت به مرگ؟ سام گفت: ای روح الله می‌خواهم باز گردم، هنوز سوزش مرگ را احساس می‌کنم (عباشی، ۱۳۸۰: ج ۱، ۱۷۴).

علاوه بر این که حضرت عیسی علیه السلام دارای معجزات یاد شده می‌باشد، نحوه فرود ایشان از آسمان که در میان مردم نزول خواهد کرد و بسیاری از مردم شاهد بر آن خواهند بود معجزه‌ای جداگانه است. بر همین اساس کسی که ادعای مهدویت دارد باید شخصی را به عنوان عیسی مسیح معرفی نماید که قادر به انجام معجزاتی مانند شفا دادن مرض لاعلاج و زنده کردن

مُردگانی باشد که چندین سال بلکه چندین قرن از مُردن آنها گذشته باشد و کسی که از همراهی چنین شخصی برخوردار نباشد، ادعای مهدویت او دروغین خواهد بود.

۲. همراه داشتن موارث انبیاء و اولیاء

یکی دیگر از معیارهای شناخت و تشخیص مصداقی امام مهدی علیه السلام پس از ظهور، همراه داشتن موارث انبیاء و اولیاء می باشد. این معیار از آن جهت به عنوان ضابطه‌ای برای بعد از ظهور مطرح می شود که طبق روایات، امام مهدی علیه السلام موارث بعد از ظهور برای احتجاج بر مردم اظهار خواهد داشت. بنابراین نمی توان از مدعیان قبل از ظهور از این معیار استفاده نمود و موارث انبیاء را از آنها طلب نمود. بلکه این معیاری برای شناسایی امام مهدی علیه السلام بعد از ظهور خواهد بود.

موارث، وسائل منحصر به فردی هستند که از انبیاء و اولیاء به امام مهدی علیه السلام به ارث رسیده‌اند و اگر چه این موارث طبق روایت هم‌اکنون نزد امام مهدی علیه السلام قرار دارند ولی اظهار آنها با تمام خواص و ویژگی‌های شان بعد از ظهور امام مهدی علیه السلام، صورت خواهد گرفت. امام صادق علیه السلام فرمود:

... همه آنها نزد امام مهدی علیه السلام داخل جامه دان قرار دارد و همین طور تمامی میراث انبیاء حتی عصای آدم علیه السلام و نوح علیه السلام و میراث هود علیه السلام و صالح علیه السلام و مجموعه ابراهیم علیه السلام و پیمانۀ یوسف علیه السلام و پیمانۀ و ترازوی شعیب و عصای موسی علیه السلام و تابوت (سکینه) او که میراث آل موسی و آل هارون در آن قرار دارد و ملائکه آن را حمل می‌کنند و زره داوود علیه السلام و انگشترش و انگشتر سلیمان علیه السلام و تاجش و اسباب و اثاث سیاهی عیسی علیه السلام و میراث همه انبیاء و مرسلین در این جامه دان می‌باشد (حلی، ۱۴۲۱: ۴۵۳؛ مجلسی، ۱۴۰۳: ج ۵۳، ۳۶).

در روایات، بسیاری از موارثی که به امام مهدی علیه السلام رسیده، نام برده شده که می توان به تابوت حضرت آدم علیه السلام (ابن اَبی زینب، ۱۳۹۷: ق ۲۳۸)، پیراهن حضرت آدم علیه السلام (صفار، ۱۴۰۴: ج ۱، ۱۷۸)، صحف حضرت ابراهیم علیه السلام و صحف حضرت موسی علیه السلام (صفار، ۱۴۰۴: ج ۱، ۱۳۷)، تورات و انجیل تحریف نشده (طبری شیعه، ۱۴۱۳: ۲۴۹؛ ابن طاووس، ۱۴۱۶: ۱۴۵-۱۴۲)، تابوت سکینه یا صندوق عهد (شافعی مصری، ۱۳۵۶: ۱۳۵)، ردای حضرت اسماعیل علیه السلام و نعلین حضرت شیث علیه السلام (حرعاملی، ۱۴۲۵: ق ۵، ۲۱۷)، شمشیر و زره رسول

خدا ﷺ (کلینی، ۱۴۰۷ق: ج ۸، ۲۲۴؛ ابن ابی زینب، ۱۳۹۷ق: ۲۷۰)، پرچم پیامبر ﷺ (صفار، ۱۴۰۴ق: ج ۱، ۱۷۵؛ مجلسی، ۱۴۰۳ق: ج ۲۶، ۲۰۴) عبا، عمامه و عصای رسول خدا ﷺ (ابن ابی زینب، ۱۳۹۷ق: ۲۷۰؛ کلینی، ۱۴۰۷ق: ج ۸، ۲۲۴)، کلاه خود پیامبر ﷺ (کلینی، ۱۴۰۷ق: ج ۱، ۲۳۲)، قرآنی که امیرالمؤمنین علیه السلام به دستور رسول خدا ﷺ جمع آوری نموده بود (صفار، ۱۴۰۴ق: ج ۱، ۱۹۳؛ کلینی، ۱۴۰۷ق: ج ۲، ۶۳۳)، صفحه‌ای (سینی) که اعجازگونه غذا داشته است (کلینی، ۱۴۰۷ق: ج ۱، ۴۶۰)، طشتی که حضرت موسی علیه السلام برای قربانی استفاده می‌کرده است (همان: ۲۲۵)، مصحف حضرت فاطمه علیه السلام (ابن بابویه، ۱۳۶۲ش: ج ۲، ۵۲۷) و کتاب جفر و کتاب حضرت علی به نام «جامعه» (کلینی، ۱۴۰۷ق: ج ۱، ۲۳۸) اشاره نمود.

یکی از مواردی که از انبیاء علیهم السلام به دست مبارک امام مهدی علیه السلام رسیده است و اظهار آن بعد از ظهور ایشان صورت خواهد گرفت، عصای حضرت موسی علیه السلام است. در قرآن ویژگی‌های عصای حضرت موسی علیه السلام مانند تبدیل شدن به اژدها (اعراف: ۱۰۷)، جاری شدن دوازده چشمه از آن (بقره: ۶۰) و شکافتن و کنار زدن آب دریا برای گذشتن سپاهیان حضرت موسی (شعراء: ۶۳) ذکر گردیده که این ویژگی‌ها سبب تمییز این عصا از موارد مشابه خود خواهد شد و امام مهدی علیه السلام نیز همین عصا را با تمام شگفتی‌آفرینی‌هایش به همراه خواهد داشت. امام باقر علیه السلام فرمود:

عصای موسی علیه السلام از آن آدم علیه السلام بود و به دست شعیب افتاد و از آن پس به موسی بن عمران رسید و همان عصا نزد ما است و به همین تازگی من آن را بررسی کردم مانند روزی که از درختش برکنده‌اند سبز است و چون از او پرسیده شود به سخن آید، برای قائم ما آماده است و با آن همان کار کند که موسی علیه السلام می‌کرد و آن عصا هراس‌آور است و هر چه جادو کنند بیلعد و هر چه فرمانش دهند بکنند و چون یورش برد بیلعد هر چه جادو کرده‌اند، دو شعبه (چون دو کام) از او باز شود که یکی روی زمین باشد و دیگری بر سقف و میان آن دو چهل ذراع (بیست گز) فاصله باشد و با زبان خود آنچه جادو کنند به کام خود کشد (کلینی، ۱۴۰۷ق: ج ۱، ۲۳۱).

سنگ معروف حضرت موسی علیه السلام، یکی دیگر از مواردی است که نزد امام مهدی علیه السلام قرار دارد. از ویژگی‌های این سنگ جاری شدن چشمه آب به امر امام مهدی علیه السلام و سیراب شدن همه لشکریان است بدون این که آب آن تمام شود. اعجاز آن سنگ زمانی بیشتر نشان داده

می‌شود که بدانید آن سنگ به اندازه‌ای است که یک شتر آن را حمل می‌کند؛ نه این‌که سنگ بسیار بزرگی باشد که توانایی ذخیره‌سازی آب فراوان در آن وجود داشته باشد. ابوالجارود از امام باقر علیه السلام روایت کرده که آن حضرت فرمود:

در هنگامی که قائم از مکه خروج کند منادی او ندا در می‌دهد که: هلا هیچ کس غذا و آشامیدنی بر ندارد، و او با خود سنگ موسی بن عمران را به همراه می‌برد که آن بارشتری است، پس در هیچ منزلی فرود نمی‌آید مگر این‌که چشمه‌ها از آن جاری می‌گردد، پس هر که گرسنه باشد سیر می‌شود و هر که تشنه باشد سیراب می‌گردد و چهارپایان شان نیز [سیراب می‌شوند] تا این‌که به نجف در بیرون کوفه فرود می‌آیند (ابن ابی زینب، ۱۳۹۷ق: ۲۳۸).

از جمله مواردی که پیراهن حضرت یوسف علیه السلام است که دارای ویژگی شفا دهنده‌گی است که آن را از دیگر پیراهن‌ها جدا خواهد کرد. در قرآن به این خصوصیت اشاره شده است.

﴿ادْهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا فَإِنَّهُ عَلَىٰ وَجْهِ أَبِي يَأْتِ بَصِيرًا وَأُنْتُونِي بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ (یوسف: ۹۳)؛

این پیراهن مرا ببرید و آن را بر چهره پدرم بیفکنید [تا] بینا شود، و همه کسان خود را نزد من آورید.

این پیراهن با خاصیت شفا دهنده‌گی، همراه امام مهدی علیه السلام است و پس از ظهور، برای حقانیت خود، آن را مورد استفاده قرار خواهد داد.

مفضل بن عمر گوید از امام صادق علیه السلام شنیدم می‌فرمود می‌دانی که پیراهن یوسف علیه السلام چه بود؟ گفتم نه فرمود که چون برای ابراهیم علیه السلام آتش افروختند جبرئیل برای او پیراهنی آورد و به تن او کرد که گرما و سرما به او آسیب نرساند و چون وفات او رسید آن را در جلد دعائی نهاد و به اسحاق علیه السلام آویخت و او به یعقوب علیه السلام آویخت و چون که یوسف علیه السلام متولد شد آن را به وی آویخت و در بازویش بسته تا کارش بدان‌جا که باید کشید و چون یوسف علیه السلام آن را در مصر از میان جلد دعا در آورد یعقوب علیه السلام بویش را شنید و این است گفتار خدا که از او حکایت کرده است من بوی یوسف را استشمام می‌کنم اگر مرا به خطا نسبت ندهید؟ و آن همان پیراهنی است که از بهشت فرود آمده است عرض کردم قربانت این پیراهن به دست چه کسی رسیده؟ فرمود به دست اهلش و آن همراه قائم ما است وقتی ظهور کند... (ابن بابویه، ۱۳۹۵ق: ج ۲، ۶۷۴؛ قطب‌الدین راوندی، ۱۴۰۹ق: ج ۲، ۶۹۳).

انگشتر حضرت سلیمان علیه السلام از جمله مواریثی است که به امام مهدی علیه السلام به ارث رسیده است. این انگشتری با قدرت حیرت‌آوری که دارد از دیگر انگشتری‌ها تمییز داده می‌شود و نشانه‌ای روشن بر حقانیت امام مهدی علیه السلام خواهد بود. در روایات به ویژگی این انگشتری اشاره شده است. امام صادق علیه السلام فرمود:

خداوند عزوجل پادشاهی سلیمان را در انگشترش نهاده بود چون به دست می‌کرد، چن، آدمی، شیاطین و همه پرنده‌ها و وحوش گردش می‌آمدند و از او فرمان می‌بردند... (قمی، ۱۴۰۴ق: ۲، ۲۳۶؛ مجلسی، ۱۴۰۳ق: ج ۶، ۱۹۴).

بنابر مطالب مذکور، داشتن مواریث انبیاء از جمله معیارهای شناخت امام مهدی علیه السلام است که وجود هر کدام، دایره مدعیان دروغین را محدودتر خواهد کرد. علاوه بر آن، خصوصیت‌های یاد شده برای هر یک از مصادیق یاده شده، باید در مواریث وجود داشته باشد وگرنه خلاف حکمت ارث و غرض مواریثی است که از انبیاء به امام مهدی علیه السلام رسیده است. حکمت مواریث انبیاء این است که امام مهدی علیه السلام به واسطه احتجاج با آنها، بر دیگران غلبه کرده و حقانیت خود را ثابت نماید و الا بدون داشتن آن ویژگی‌ها، هرکسی می‌تواند با جعل آنها، ادعای داشتن مواریث را داشته باشد. مؤید این دلیل عقلی، روایاتی است که با ذکر برخی از مصادیق مواریث انبیاء، وجود آنها را نشانه امامت دانسته و ادعای برخورداری مدعیان از این مواریث را تکذیب نموده‌اند (صفار، ۱۴۰۴ق: ج ۱، ۱۷۴). چنان‌چه در بحث از سنگ معروف حضرت موسی علیه السلام گذشت که به تصریح روایات، امام زمان علیه السلام از آن سنگ با همان کارکرد اولیه‌اش و همان خصوصیات در دست حضرت موسی علیه السلام برای سیراب کردن لشکریان بهره می‌جویند؛ بنابراین مواریث با تمام خواص و کارکردهای شان به امام زمان علیه السلام خواهند رسید.

۳. وقوع نشانه‌های حتمی

یکی دیگر از معیارهای شناخت و تشخیص امام مهدی علیه السلام پس از ظهور، نشانه‌های حتمی است که در روایات به آن اشاره شده است. طبق صریح روایات نشانه‌های حتمی بعد از ظهور، اظهار خواهد شد. لذا از این معیار نمی‌توان برای قبل از ظهور استفاده نمود به این معنا که از مدعیان مهدویت قبل از ظهور نمی‌توان وقوع نشانه‌های ظهور را طلب کرد؛ چنان‌چه برخی مهدی‌نمایان دروغین، علت عدم وقوع این حوادث و نشانه‌های قطعی را، عدم ظهور رسمی و اعلان علنی ظهور خویش می‌انگارند.

خروج سفیانی، کشتن نفس زکیه، خروج یمانی، صیحه آسمانی و فرو رفتن بیداء، پنج علامتی است که از آن به علائم حتمی ظهور یاد می‌شود. عمرین حنظلة گوید:

شنیدم از امام صادق علیه السلام که می‌فرمود: پنج نشانه پیش از قیام حضرت قائم صورت خواهد گرفت: صیحه آسمانی، خروج سفیانی، فرو رفتن (لشکر سفیانی در بیداء)، کشته شدن نفس زکیه، خروج یمانی (کلینی، خروج ۱۳۶۴ ش: ج ۸، ۳۱۰).

هرکدام از نشانه‌های حتمی، معیارهای مهمی برای تشخیص امام مهدی علیه السلام بعد از ظهور او محسوب می‌شوند، به گونه‌ای که پدیدار شدن هر کدام شک و تردید را برای شناخت و تشخیص امام مهدی علیه السلام از بین خواهد برد. مثلاً ندای آسمانی که یکی از نشانه‌های حتمی بعد از ظهور است، به صورتی پدیدار خواهد گشت که شک و شبهه‌ای برای هیچ کس باقی نمی‌گذارد. منادی دهنده که در برخی از روایات جبرئیل معرفی شده است، نام امام مهدی علیه السلام و نام پدرش را به عالمیان فریاد می‌زند (حلی، ۱۴۲۱ق: ۴۸۲) به گونه‌ای به گوش تمام انسان‌های شرق و غرب عالم خواهد رسید که دختران خانه‌نشین نیز این ندا را خواهند شنید (طوسی، ۱۴۱۱ق: ۱۷۷) بلکه هر کس با زبان مادری خود این ندا را می‌شنود. به نقل از زراره است که گوید:

امام صادق علیه السلام فرمود: «نداده‌های به نام قائم، ندا می‌دهد». گفتیم: ندای خصوصی یا عمومی؟ فرمود: «عمومی، به گونه‌ای که هر ملتی آن را به زبان خود می‌شنود...» (ابن بابویه، ۱۳۹۵ق: ج ۲، ۶۵۰).

بنابر مطالب مذکور، نشانه‌های حتمی با ویژگی‌های مضبوط آنها، قابلیت جعل نداشته و کسانی که با فقدان این معیار، مدعی مهدویت هستند، ادعای آنها پوچ و بی‌اساس خواهد بود. لذا برای راستی‌آزمایی بهتر مدعیان دروغین از امام مهدی علیه السلام، پدیدار شدن و تحقق نشانه‌های حتمی ظهور، معیار و ضابطه‌ای مهم بشمار می‌آید.

۴. جهان‌شمولی دین اسلام

یکی از ضوابط و معیارهای تشخیص امام مهدی علیه السلام بعد از ظهور، جهان‌شمولی دین اسلام و گسترش آن در تمام دنیا می‌باشد. وجه قرار دادن این معیار برای بعد از ظهور، مطابق آنچه در روایات مُندرج است، محقق شدن این امر بعد از ظهور است. بنابراین مطلب، نمی‌توان معیار جهان‌شمولی دین اسلام را برای ابطال ادعای مدعیان دروغین قبل از ظهور مورد استفاده قرار داد.

در یک بررسی جامع در احادیث اهل بیت علیهم السلام می‌توان دریافت که یکی از ویژگی‌های انکارناپذیر حکومت امام مهدی علیه السلام، جهان‌شمولی دین اسلام است. روزی فرا خواهد رسید که اسلام، تمام آدمیان و پیروان ادیان را تابع و پیرو خود خواهد کرد و در پایان، جهان، در تسخیر آموزه‌های آسمانی اسلام در خواهد آمد. قرآن کریم این حقیقت را چنین بیان می‌فرماید:

﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾ (صف: ۹)؛

اوست کسی که فرستاده خود را با هدایت و آئین درست روانه کرد، تا آن را بر هر چه دین است فائق گرداند، هرچند مشرکان را ناخوش آید.

تمام پیامبران الهی، به دنبال تحقق بخشی به هدف واحدی بودند. همان هدفی که همه دسته‌ها و گروه‌ها و جمعیت‌های بشری را یک جا زیر پرچم پرافتخار امام مهدی علیه السلام جمع می‌کند. با ظهور امام مهدی علیه السلام، با دست توانا و الهی ایشان، آرمان والای تشکیل جامعه بزرگ بشری و خانواده انسانی تحقق می‌پذیرد و آرزوی دیرینه همه پیامبران علیهم السلام و امامان علیهم السلام و مصلحان برآورده خواهد شد. در روایتی، امام حسین علیه السلام به جهان‌شمولی دین حق اشاره کرده و می‌فرماید:

از عبدالرحمن بن سلیط مروی است گفت حسین بن علی بن ابی طالب علیه السلام فرمود که دوازده نفر از ما راه راست و طریق درست را می‌پیمائیم اول آنها امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام و آخر آنها هم از فرزندان من است و او است کسی که بر پا کند حق را و حق تعالی به واسطه او زنده می‌کند زمین را بعد از موت آن و به سبب او دین خود را ظاهر کند و تمام ادیان را باطل کند اگرچه مشرکان را کراهت است و او را غیبتی است که در آن غیبت جمعی مرتد شوند و فریقی دیگر بر دین ثابت قدم باشند (ابن بابویه، ۱۳۷۸ ق: ج ۱، ۶۸).

در دوران رهبری امام مهدی علیه السلام، با ایجاد مرکز واحد و مدیریت و حاکمیت یگانه الهی برای همه اجتماعات، نژادها و منطقه‌ها، سبب اصلی ظلم و بی‌عدالتی از بین رفته و عدالت و اسلام در دنیا گسترش خواهد یافت. در روایتی از رسول خدا صلی الله علیه و آله به این گسترش و وسعت بخشی دین اسلام در زمان ظهور چنین اشاره شده است:

عبدالسلام بن صالح از امام رضا علیه السلام از پدران بزرگوار خود از امیرالمؤمنین علیه السلام روایت کرده است که حضرت رسول صلی الله علیه و آله فرمودند: ... قسم به عزت و جلالم که دینم را توسط آنان

پیروز می‌کنم و کلمه خویش را به وسیله آنان بالا خواهیم برد و زمین را با آخرین آنان از لوٹ وجود دشمنانم پاک خواهیم کرد و شرق و غرب عالم را به ملک و در اختیار او درخواهم آورد... (ابن بابویه، ۱۳۷۸ق: ج ۱، ۲۶۲).

لذا جهان شمولی دین اسلام، مطابق آیات و روایات، از اصلی‌ترین ضابطه‌های شناخت امام مهدی علیه السلام پس از ظهور خواهد بود. به این معنی که کسی می‌تواند مصداق امام دوازدهم باشد که پس از ظهور، دین اسلام به دست ایشان، جهانی شده باشد.

نتیجه‌گیری

این مقاله به دنبال تبیین نظام‌مند ضوابط و شاخصه‌هایی برای تشخیص امام مهدی علیه السلام از مهدی‌نمایان دروغین، و پاسخ به نیاز مخاطبان به جداسازی جریان مدعیان از امام راستین، در دو دوره زمانی پیش‌ظهور و پس‌ظهور بود که به نتایج ذیل دست یافت:

شناخت مصداق حقیقی امام مهدی علیه السلام دارای معیارها و ضوابطی است که برای تبیین دقیق‌تر این ضوابط می‌توان آنها را به دو قسمت «قبل و بعد از ظهور» تقسیم کرد. در دوره قبل از ظهور، برای تشخیص امام مهدی علیه السلام از مهدی‌نمایان، می‌توان معیارهایی چون «خصوصیت‌های ظاهری، نسب، علم خاص امام و معجزه» را در نظر گرفت؛ چنان‌چه در دوره بعد از ظهور نیز با شاخصه‌های «همراهی حضرت عیسی، همراه داشتن مواریت انبیاء، وقوع نشانه‌های حتمی و جهان‌شمولی اسلام» می‌توان امام مهدی علیه السلام را تشخیص داد.

برای جلوگیری از جعل و سوءاستفاده از معیارهایی مانند «ویژگی‌های ظاهری و نسب» بایستی نگاهی مجموعی داشت و آن خصوصیات را در کنار دیگر معیارها به صورت جمعی و غیرمستقل دید. لکن «معجزه» به تنهایی و بدون نیاز به تجمیع با دیگر شاخصه‌ها، می‌تواند به عنوان ممیز و مشخص‌کننده مستقلی برای تعیین مصداق امام مهدی علیه السلام مورد استفاده قرار بگیرد.

معیارهای شناخت امام مهدی علیه السلام قبل از ظهور، معیارهای عامی هستند که برای دوران قبل و بعد از ظهور قابل استفاده هستند؛ ولی معیارهای بعد از ظهور، مختص همان دوره بوده و نمی‌توان برای ابطال ادعای مهدویان دروغین قبل از ظهور به آنها استناد نمود.

برخی از مواریتی که از انبیاء به امام مهدی علیه السلام رسیده، ابزاری است که انبیاء الهی علیهم السلام با آنها به اظهار معجزه می‌پرداختند؛ پس باید از مدعی مهدویت این ابزار را با ویژگی یاد شده‌شان

طلب نمود. در غیر این صورت آن مواریث قابلیت جعل داشته و هر کسی می تواند ادعای داشتن آنها را مطرح کند؛ اما مواریث به «همراه تمام خصوصیات شان» هرگز قابلیت جعل نخواهند داشت.

منابع

قرآن کریم

۱. ابن ابی زینب، محمد بن ابراهیم (۱۳۹۷ق)، الغیبة، تهران، اول.
۲. ابن بابویه، محمد بن علی (۱۳۶۲ش)، الخصال، قم، اول.
۳. ابن بابویه، محمد بن علی (۱۳۷۶ش)، الأمالی، تهران، ششم.
۴. ابن بابویه، محمد بن علی (۱۳۷۸ق)، عیون أخبار الرضا علیه السلام، تهران، اول.
۵. ابن بابویه، محمد بن علی (۱۳۹۵ق)، کمال الدین و تمام النعمة، تهران، دوم.
۶. ابن طاووس، علی بن موسی (۱۴۰۶ق)، فلاح السائل و نجاح المسائل، قم، اول.
۷. ابن طاووس، علی بن موسی (۱۴۱۶ق)، التشریف بالمنن فی التعریف بالفتن، قم، اول.
۸. ابن فارس، أحمد بن فارس (۱۴۰۴ق)، معجم مقاییس اللغة، قم، اول.
۹. حر عاملی، محمد بن حسن (۱۴۱۸ق)، الفصول المهمة فی أصول الأئمة (تکملة الوسائل)، قم، اول.
۱۰. حر عاملی، محمد بن حسن (۱۴۲۵ق)، إثبات الهداة بالنصوص والمعجزات، بیروت، اول.
۱۱. حلی، حسن بن سلیمان بن محمد (۱۴۲۱ق)، مختصر البصائر، قم، اول.
۱۲. خصیبه، حسین بن حمدان (۱۴۱۹ق)، الهدایة الكبرى، بیروت.
۱۳. شافعی المصری، محمد بن علی الصبان (۱۳۵۶ش)، العاف الراغبین فی سیرة المصطفی و فضائل اهل بیته الطاهرین، بی جا، المطبوع بها بهامش نور الأبصار.
۱۴. صفار، محمد بن حسن (۱۴۰۴ق)، بصائر الدرجات فی فضائل آل محمد، قم، دوم.
۱۵. طبری آملی، محمد بن جریر (۱۴۱۳ق)، دلائل الإمامة، محقق / مصحح: الدراسات الإسلامية مؤسسه البعثة، قم، بعثت، اول.
۱۶. طبسی نجفی، محمد رضا (۱۳۸۵ق)، الشیعة والرجعة النجف الاشرف، بی جا، بی نا، سوم.
۱۷. طریحی، فخرالدین بن محمد (۱۳۷۵ش)، مجمع البحرین، تهران، سوم.

۱۸. طوسی، محمدبن الحسن (۱۴۱۱ق)، الغیبة، قم، اول.
۱۹. عیاشی، محمدبن مسعود (۱۳۸۰ق)، تفسیر، تهران، اول.
۲۰. کلینی، محمدبن یعقوب (۱۴۰۷ق)، الکافی، تهران، چهارم.
۲۱. مجلسی، محمدباقربن محمدتقی (۱۴۰۳ق)، بحارالأنوار، بیروت، دوم.
۲۲. محمدی ری شهری، محمد (۱۳۹۳ش)، دانشنامه امام مهدی علیه السلام بر پایه قرآن، حدیث و تاریخ، قم، مؤسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، اول.
۲۳. مسعودی، علی بن حسین (۱۴۲۶ق)، اثبات الوصیة، قم، سوم.
- مفید، محمدبن محمد (۱۴۱۳ق)، الإرشاد فی معرفة حجج الله علی العباد، قم، اول.